

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

תוכן

- א. בבריא ... מצוה לקיים דברי המת תני יחזרו למשלח.....1
- הדרן עלך המביא קמא.....3
- א. המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם בפני נחתם אבל לא בפני נכתב בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו ובפני נחתם כולו פסול...3
- ב. אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול...אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם כשר 4
- ג. הוה אמינא צריך ואי לא אמר כשר קמ"ל.....5
- ד. חציו ראשון ... אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך.....6
- ה. חציו אחרון.....6
- ו. מי איכא מידי דאילו אמר חד כשר השתא דאיכא תרי פסול.....7
- ז. הוא ואחר מעידין על חתימת יד שני ... וקא נפיק נבי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא ... מי איכא מידי דאילו מסיק ליה איהו לכוליה דיבורא כשר השתא דאיכא חד בהדיה פסול 7
- ח. אפילו אומר אני הוא עד שני פסול מאי טעמא או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים7
- ט. גידוד חמשה ומחיצה ... והלכתא מצטרפין.....8
- י. מרביעית נוטלין לידים לאחד ואפי' לשנים.....10
- יא. הנוטל ידו אחת בנטילה ואחת בשטיפה ידיו טהורות.....12
- יב. ידים אין טהורות לחצאין ... דאיכא משקה טופח.....12

דף טו.

א. בבריא ... מצוה לקיים דברי המת תני יחזרו למשלח

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

כבר התבאר לעיל דף יד: שלמרות שאין מתנת בריא מועיל אלא בקנין¹, מכל מקום אמרו חז"ל² שאם צוה³ הבריא לתת כך וכך לפלוני ומת, מצוה על היורשים לקיים דברי המת⁴ ולתת כפי שצוה המוריש⁵, ומכל מקום אם היה דבר מסוים וקדמו היורשים ומכרו, מה שעשו עשוי⁶.

ואם מת המקבל בחיי הנותן, אין כאן משום מצוה לקיים דברי המת, ולא ינתן ליורשיו⁷. שהולך לאו כזכי דמי במתנה, ואף על פי שמת הנותן אחר כך לא שייך לומר מצוה לקיים דברי המת, דכיון שמת המקבל בחיי נותן כבר בטלו דבריו בחייו⁸.

הסכמת רוב הפוסקים שאין משום מצוה לקיים דברי המת אלא כשנתנו לשליש – כלומר נאמן – לשם כך, וכן אם מסר צוואה ביד עורך דינו⁹.

¹ שו"ע ונו"כ חו"מ סימן רפא סעיף ה, והיינו אף בלשונות שמועיל בשכ"מ, אבל במתנת בריא בקנין באופן שחל מעכשיו, יכול לתת, אבל לא בלשון ירושה. ופשוט שכל צוואה שאינו מועיל מדינא נעשה כלא צוה, והירושה מתחלקת ליורשים, וכ"כ בכנה"ג (סימן רנח סוף הגה"ט), וכתב דלא אמרינן דנעשה הפקר, עיין שם, ועי' שו"ת צ"צ (חו"מ סימן לח).

² עי' בדברי שו"ת מהרש"ם בשם הריב"ש שבבריא ליכא משום מלקד"ה (מצוה לקיים דברי המת וכן להלן), אבל בשו"ע כתב להדיא דגם בבריא איכא משום מלקד"ה, וכ"ש בשכ"מ, וראיתי בנ"ש שבריא שהזכיר לשון מיתה ה"ז כצוה בשעת מותו, ויש בו משום מלקד"ה, אפילו לא הושלש (, ולפי דבריו כ"ש בשכ"מ עצמו דלא בעינן הושלש. פתחי חושן חלק ט פרק ד הערה פא

³ בכנה"ג (סימן ריב) כתב שאם אמר שרצונו לתת לפלוני, שנחלקו הפוסקים אם הוא לשון צוואה, ובשו"ת קנה בושם (ח"ב סימן ז) כתב שאם היה רגיל להפקיד מעות אצל חבירו והיה מצוה לו מדי פעם ליתן לצדקה, ושאלו אם גם לאחר אריכות ימיו יעשה כן, והסכים לו, שאין בזה משום מלקד"ה.

⁴ ובקצה"ח (סימן רמח סק"ה) כתב דהא דאמרינן מלקד"ה, ולא הוי כמתנה, משום שבאמת מלקד"ה אינו קנין, שהרי אם קדמו ומכרו מכור, וע"כ שזכו היורשים בממון, אלא שאנו אומרים שעליהם לקיים דברי המת ולתת לפלוני, ואין כאן הפקעת ירושה, ועי' נה"מ (שם סק"ו), ועי' שו"ת מהרי"ט (חו"מ סימן צה) שהאריך בביאור שיטות הפוסקים אימתי אמרינן מלקד"ה, ומדבריו נראה שלא זכו היורשים כלל באותה מתנה, ודלא כסברת הקצה"ח.

⁵ שו"ע ונו"כ שם סימן רנב סעיף ב, ועי' בקצה"ח (סק"ג) שכופין אותם על כך, ובכנה"ג כתב בשם מהר"ם מינין שאף לדעת הפוסקים שאין כופין, אם תפס לא מפקינן מיניה, ועי' בכנה"ג שהביא מחלוקת הפוסקים אם יש מלקד"ה בדשלב"ל או שאין בו ממש, ועיין בשו"ת אחיעזר (ח"ג סימן לד) דן במי שצוה לאפוטרופוס שלאחר מותו יפריש מעשר מנכסיו לצדקה, והיורש קיבל מחברת הביטוח עבור בטוח חיים, אם גם מזה יש להפריש מחמת הצוואה, והביא בשם הגר"א ווסרמן דדמי בטוח חיים אפשר דהוי דבר שבא לעולם, דהחוב חל מחיים אלא שזמן הפרעון הוא לאחר מיתה, ועכ"פ מצד מלקד"ה מהני אף בדשלב"ל. ופסק לפשר ביניהם, עיין שם.

⁶ רמ"א שם, לפי שאין כאן קנין בגוף החפץ, וכתב בד"מ שאע"ג שנעשה בעבירה, ה"ז כמקח הנעשה באיסור שהמקח קיים

⁷ שו"ע סימן קכה סעיף ח, שכשמת המקבל נתבטלו דברי הנותן

⁸ סמ"ע שם לא

⁹ בשו"ת אנרות משה (אהע"ז ח"א סימן קה) כתב שכשמפקיד הצוואה ביד עו"ד חשיב כהושלש, ולא חיישינן לנמלך, וסיים דבשכ"מ, הוי מתנה אבל בבריא אין כאן קנין אלא לאחר מיתה, ולא מהני, עיין שם. ובשו"ע אחיעזר (ח"ג סימן לד) הוסיף עוד דכל צוואה שנעשית עפ"י הערכאות, יש לקיימה גם מדיני ישראל מצד מלקד"ה, ואף על פי שאין השלשה בזה, עצם הדבר דמהני בערכאות, ויש לה תוקף מדינא דמלכותא, לא גרע

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

אבל אם היה בידו קודם שלא לשם כך, או שבא לידו לאחר¹⁰ הצוואה אין בו משום מצוה לקיים דברי המת¹¹, ויש אומרים¹² שאם צוה ליורשים עצמם ליתן, אף על פי שלא הושלש יש בזה משום מצוה לקיים דברי המת.
נחלקו הפוסקים¹³ האם מצוה לקיים דברי המת בנדל"ן.

הדרן עלך המביא קמא

א. המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב אבל לא בפני נחתם בפני נחתם אבל לא בפני נכתב כולו ובפני נחתם חציו בפני נכתב חציו ובפני נחתם כולו פסול
אמר בפני נכתב¹⁴ ולא אמר בפני נחתם, או אמר בפני נחתם ולא אמר בפני נכתב, או שאמר בפני נכתב חציו האחרון ונחתם כולו בפני, או שאמר בפני

מהושלש, וכתב שאפשר שע"ז סמכו להוציא ממון עפ"י צוואות בערכאות שאינן לפי דיני ישראל ובש"ת חשב האפוד (ח"ב סימן קו) כתב עפ"י סברת האחיזה דכיון שבכל צוואה בדיניהם ממנים ממונה לביצוע הצוואה, ה"ז כהחזיקו ביד אותו ממונה, ונעשה ע"י זה כהושלש, וכתב שאין זה מצד דינא דמלכותא ושייך אף בא"י. ועיין פתחי חושן שם הערה פה

¹⁰ שו"ע סימן רנב סעיף ב, וכאן סתם המחבר כן בלי שום חולק, וכן בשו"ע אהע"ז (סימן נד סעיף א, ע"י פרק ו סעיף יג), ובשו"ע (סימן רנ סעיף כג) הביא המחבר דיעה זו בלשון יש אומרים, וע"י שו"ת הריב"ל (ח"ג סימן מג), וע"י שד"ח (כללים מערכת המ' כלל ריט).

¹¹ רמ"א שם

¹² סמ"ע (שם סק"ה) וש"ך (סק"ד), והוא עפ"י דברי הב"י בשם תשובת הריטב"א שכן דעת הרא"ה.

¹³ מדברי הפוסקים משמע שאף בקרקע אמרינן מלקד"ה, ולכאורה מה שייך הושלש בקרקע, ובקצה"ח (סימן רנב סק"ג) הקשה כן, וכתב שהרמב"ן הוכיח מתוספתא דגם בקרקע אמרינן מלקד"ה, דלא בעינן הושלש ובש"ת חשב האפוד (ח"ב סימן קו) האריך לבאר דברי הקצה"ח, והביא חילופי מכתבים בין הגאון מהר"ר העשיל לבין החלקת מחוקק שנדפסו בסוף שו"ת מהרי"ק, והג"ר העשיל ס"ל דבאמת לא שייך בקרקע דין מלקד"ה, משום דלא שייך ביה השלשה, והח"מ סובר דשייך השלשה בקרקע כגון שהחזיקו לשליש בקרקע, וכתב החשב האפוד שמסביר נראה שדעת השו"ע כסברת הח"מ, מדלא חילקו בכך, וגם בקרקע שייך השלשה כשהחזיקו בקרקע, עיין שם

¹⁴ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קמב מז

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

נכתב כולו ועד אחד נחתם בפני אבל לא העד השני¹⁵, אינו כלום, שלא אמר בתקנת חכמים וכאילו לא אמר שדינו כמו שיבואר להלן.

**ב. אחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול
שנים אומרים בפנינו נכתב ואחד אומר בפני נחתם פסול
...אחד אומר בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם**

כשר

שנים¹⁶ שמביאים גט ואחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם אם שניהם שלוחים הרי זה ינתן לה¹⁷.

ואם אין שליח אלא אחד מהם¹⁸ לא ינתן לה עד שיתקיים בחותמיו, שהרי אין השליח אומר אלא חצי דבר נכתב או נחתם, וכל זמן שלא יאמר שניהם אינו כלום¹⁹.

וכן אם שנים אומרים בפנינו נכתב, ואחד שלישי אומר בפני נחתם ואין שליח אלא אחד מהם, לא ינתן לה עד שיתקיים בחותמיו בשני עדים.

ואפילו השליח אומר בפני נחתם אף על פי שהאמינו לשליח כשני עדים זהו רק כשמעיד גם על הכתיבה, אבל כשמעיד על החתימה לבדה לא האמינוהו כשתיים, שלא יבואו לקיים שאר שטרות בעד אחד.

ואם שנים מהם שלוחים ינתן לה.

ואם האחד אומר בפני נכתב והשנים אומרים בפנינו נחתם, אם האומר בפני נכתב הוא השליח אפילו אם הוא לבדו שליח, הרי זה ינתן, שכיון ששנים מעידים על החתימה הרי מתקיים בחותמיו, והשליח המעיד על הכתיבה הוא נאמן על הכתיבה כשנים.

¹⁵ אף על גב דק"ל אין עידי הגט חותמים אלא זה בפני זה מ"מ לא הוי קיום לשני כמ"ש בתשו' רשב"א. ב"ש שם לא

¹⁶ שו"ע ונו"כ שם יט

¹⁷ דדל אמירה מהבא כמאן דליתיה והרי יש כאן שני שלוחים.

¹⁸ והשני לא ידע דנמסר לזה, שאם ידע יש מכשירים כמבואר להלן דף טז.

¹⁹ שכך היא תקנת חכמים. ט"ז שם

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

אבל אם אחד מהאומרים בפנינו נחתם הוא לבדו שליח לא ינתן עד שיהא אחר עמו, שאין כאן אלא עד אחד על הכתיבה, אף על פי שעל החתימה יש שנים ונתקיים בחותמיו, זהו כששניהם שלוחים או שניהם אינם שלוחים, אבל כשאחד מהם שליח צריך השליח להעיד על שניהם על הכתיבה ועל החתימה, דלא פלוג רבנן, שאם תכשיר בזה כשהאחד האומר בפני נחתם לבדו הוא השליח מפני שיש אחר עמו יבואו ג"כ להכשיר אפילו אין אחר עמו, אבל כששניהם שלוחים אף על פי שאינם אומרים אלא בפנינו נחתם ואינם אומרים בפנינו נכתב, מוכחא מילתא ולא שכיח ולא אחמור בה רבנן. ויש אומרים²⁰ שגם זה נקרא נתקיים בחותמיו והגט כשר אפילו אין שליח אלא אחד מהאומרים בפני נחתם, דדל אמירה מהכא ונתקיים.

יש אומרים²¹ שאם מביא השליח הגט מקויים בחותמיו אף על פי שאין מכירין חתימת דייני הקיום, מכל מקום בשעת הדחק ועיגון יש להקל ולסמוך עליו אף על פי שלא אומר השליח בפני נכתב ובפני נחתם, הואיל ואי אפשר להחזיר ולומר, יש לסמוך על החתימה, כיון שמן התורה עדים החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד הוי.

ג. הוה אמינא צריך ואי לא אמר כשר קמ"ל

כבר התבאר לעיל דף ה. שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם²² בשעה שנותנו ליד האשה, או סמוך לו מיד תוך כדי דיבור, לפיכך אם נתנו לה, ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד שנשתתק, פסול עד שיתקיים בחותמיו.

ואם איהר מלאומרו²³ יותר מתוך כדי דיבור או שלא אמרו כלל בפני האשה או שנתנו לה בינו לביתה, ואפילו אמרו אלא שלא אמרו בפני עדים, הוה כאילו לא אמרו ולא תינשא בו²⁴. והרי זה פסול עד שיתקיים בחותמיו.

ואם לא אמר השליח בפני נכתב ובפני נחתם ומת הבעל, אין לה תקנה²⁵ אלא שיתקיים בחותמיו²⁶, ויתכשר הגט למפרע משעת נתינה.

²⁰ דעת המחבר שם. ב"ש מא

²¹ רמ"א שם

²² שו"ע ונו"כ שם ו

²³ שו"ע ונו"כ שם ז

²⁴ רק אם נשאת יש תקנה שיכול לחזור וליטלו הימנה וחוזר ונותנו לה בפני שנים ואומר בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם, ואם לא נטלו ממנה או שאין השליח כאן יש אומרים שתצא ויש אומרים הרי זה פסול עד שיתקיים בחותמיו ואם נשאת לא תצא.

²⁵ ליטלו ממנו ולחזור וליתנו לה ולומר בפני נכתב ובפני נחתם, שכיון שמת הבעל כבר כלה שליחותו שאין שליחות וגט לאחר מיתה.

²⁶ עיין בתשובת הרדב"ז ח"ב סי' תשמ"ב שבי' על שליח שהביא גט ממדה"י ונתנו לה ולא אמר בפ"נ ובפ"נ ואיננו כי הלך לו וא"א לחזור וליתנו לה ולא נתקיים בחותמיו מה תקנה יש לו. תשובה כבר נהגו בכל ישראל

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

ד. חציו ראשון ... אפילו לא כתב בו אלא שיטה אחת לשמה שוב אינו צריך

כבר התבאר לעיל דף ה: שהשליח שיוליד²⁷ הגט אין צריך שיעמוד על כל כתיבתו של הגט, אלא אפילו אם מקצת הגט נכתב בפניו הרי זה מיקרי בפני נכתב²⁸, ואומר בפני נכתב ובפני נחתם. והוא שיראה מקצתו הראשון שיש בו שם האיש ושם האשה והזמן, ואפילו לא נכתב בו אלא שיטה אחת בפניו לשמה, הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחתם, שכיון שהתחיל לכותבו לשמה סמכינן לומר מסתמא סיימו וכותבו לשמה. ואם בא השליח להחמיר ולעמוד על כל כתיבת הגט אין שומעין לו, שלא להוציא לעז על גיטין הראשונים.

וכל זה בכתיבת הגט, אבל בחתימתו צריך לעמוד עליהם שיראה כל החתימות מתחלה ועד סוף.

ה. חציו אחרון

הנזכר הוא כשראה חציו הראשון, אבל כשראה חציו האחרון שנכתב בפניו לשמה ונחתם כולו בפניו, אין זה הוכחה שחציו הראשון ג"כ נכתב לשמה, דשמא התחילו שלא לשמה וסיימו לשמה, ואינו יכול לומר בפני נכתב ובפני

²⁷ שהמביא גט יש בידו שמר שליחות שעשאו הבעל ואם זה השליח הביא בידו שמר שליחות הגט כשר ואפי' לכתחילה לא הי' צריך לומר בפ"נ ובפ"נ אלא כדי שלא לחלוק כו' אך בתנאי שיהי' שמר השליחות מקויים או שאפשר לקיימו אבל אם א"א לקיים לא הגט ולא שמר השליחות הגט פסול. פ"ת שם יב

²⁷ שו"ע ונו"כ שם טו

²⁸ הטעם שאומר השליח בפני נחתם משום קיום כמ"ש לעיל ואצ"ל בפני נכתב אלא כדי שלא אתא לאחלופי בשאר קיום שמרות מ"ה אומר בפני נכתב להיכר לכן די אם נכתב לפניו מקצת הראשון ולדעת רש"י ותוס' צריך להיות נכתב בפניו השיטה שיש בה שם האיש והאשה ולדעת הר"ן גם היא מותרת צריך לכתוב בפניו ומדברי הרמב"ם והרא"ש והטור משמע אפי' לא נכתב שם איש וכו' יש לומר ב"נ וכן סתם המחבר כרמב"ם מיהו יש להחמיר כדעת רש"י ותוס' משמע דוקא כשאמר ששמע תיקון הקלף צ"ל שהיתה התיקון לשמה אבל אם נכתב בפניו אמרינן מסתמא היה כותבין לשמו ולשמה.

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

נחתם לשמה²⁹. ולפיכך כשאמר בפני נכתב חציו האחרון ונחתם כולו בפני, אינו כלום, ודינו כלא אמר³⁰.

ו. מי איכא מידי דאילו אמר חד כשר השתא דאיכא תרי פסול

אמר בפני נכתב ובפני חתם אחד ובאים שנים אחרים ומעידים על חתימת השני שלא חתם בפניו כשר³¹.

דף טו:

ז. הוא ואחר מעידין על חתימת יד שני ... וקא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהרא ... מי איכא מידי דאילו מסיק ליה איהו לכוליה דיבורא כשר השתא דאיכא חד בהדיה פסול

אמר בפני נכתב והוא³² מעיד על חתימתו והוא ואחר עמו מעידים על חתימת העד השני שלא חתם בפניו הרי זה כשר, שהרי זה כולו כמו קיום שטרות, ואף על גב שבשאר שטרות של ממון אין זה קיום טוב שהרי יוצא שלושת רבעי הממון על פי עד אחד, מכל מקום גבי גט כשר, שהרי אפילו השליח לבדו כשר כשמעיד על כל הב' עדים.

ח. אפילו אומר אני הוא עד שני פסול מאי טעמא או כולו בקיום הגט או כולו בתקנת חכמים

²⁹ ואף על גב שאין אומרים בפני נכתב ובפני נחתם אלא מטעם משום שאין עדים מצויין לקיימו ולא מטעם שיאמר שנכתב לשמה, מ"מ צריך לכתחלה שידע ג"כ שנכתב לשמה דעדיף טפי, ועוד דלא ליתי לאיחלופי לעשות כן בשאר שטרות לקיימו על ידי עד אחד, לכך עשו בזה היכר שיאמרו כיון שצריך השליח לידע אם נכתב לשמה אם לא, ידעו דדין גט לחוד ודין שאר שטרות לחוד, וידעי דדוקא בגט נאמן השליח לומר כן משום עיגונה ולא בשאר שטרות. ב"ש שם ועיין בט"ז

³⁰ שו"ע שם טז

³¹ שו"ע ונו"כ שם טז

³² שו"ע ונו"כ שם

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

אמר בפני נכתב³³ ולא אמר בפני נחתם כולו, אפילו אם היה הוא אחד מעידי החתימה ואמר העד האחר חתם בפני וזאת היא חתימתי אינו מועיל³⁴. וטעמא³⁵ משום שצריך שיהיה או כולו בלשון קיום הגט, כלומר שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם על כולו, או כולו כקיום שאר שטרות כלומר שיאמרו העדים זאת היא חתימתנו או שאר ב' עדים יעידו על חתימתן, ובכאן הוי חציו כקיום הגט וחציו כקיום שטרות, ואין זה כתיקון חכמים בגיטין ואינו מועיל, אלא יתקיים בחותמיו.

וכן אם אמר בפני חתם אחד, ויודע ומכיר אני חתימת השני שלא חתם בפני, אינו מועיל משום שדוקא כשחותם בפניו אז מדייק היטב ולא מרע לנפשו לומר שנעשה בפניו והוא לא ראה אבל כשאומר ידעתי יכול להשתמש ולומר לומר סבור הייתי שאני מכירה³⁶.

י"א³⁷ שמטעם זה אין לעשות את אחד העדים שליח להולכה, שהרי יצטרך לומר העד האחר חתם בפני וזאת היא חתימתי שאינו מועיל, וי"א³⁸ שיכול לעשותו שלי להולכה, רק שלא יאמר זאת היא חתימתי, אלא יאמר בפני נכתב ובפני נחתם כולו שאז אומר הוא כתיקון חכמים.

ט. גידוד חמשה ומחיצה ... והלכתא מצטרפין

³³ שו"ע ונו"כ שם

³⁴ אף על גב אם אמר בפני חתם מהני א"כ למה לא מהני אם אמר אני הוא העד השני תירצו תוס' משום דהוה כנוגע בעדות דמעיד על חבריו משום שחתום עמו. ב"ש שם לב, אולם אינו נוגע ממש עיין חכמת שלמה שם

³⁵ ב"ש שם לב

³⁶ ב"כ תוס' והרא"ש והר"ן ולא כרש"י. ב"ש שם לג

³⁷ בתשו' פנים מאירות ח"ב סי' ס"ח הובא שם דבסדר הגט דמהר"י מרגליות כתב בשם א"ז דאין לעשות העד שליח והוסיף עליו דה"ה דאין לעשות הסופר לשליח. והפנים מאירות מחולק שם עם הגאון מהר"ד אופנהיים בהוספה זו של מהר"מ בענין הסופר אבל בענין העד שכבר יצא מפי הא"ז מסכימים שניהם דאין להקל בשום אופן אא"כ יתקיים בחותמיו כמבואר שם. ועיין פ"ת שם ל וז"ל כבר כתבתי מזה לעיל סי' ק"ב ס"ק כ"א וגם בס' זה לעיל ס"ק א' וע' עוד בתשו' הגאון מהר"מ מבריסק סי' ל"ז.

³⁸ עיין בתשו' הרדב"ז ח"א סי' שנ"ט שבי' על ענין העד החתום על הגט אם ראוי להיות שליח הולכה בח"ל ולומר בפ"נ ובפנ"ח דעתי הוא שמותר להיות שליח אפי' לכתחלה כי דינו של רב אשי הוא כהלכתא בלא טעמא כו' וא"כ הבו דלא לוסיף עלה דוקא היכא דאמר ואני הוא העד השני דשייך טעמא דרב אשי מיהת אבל כשאמר בפ"נ ובפנ"ח הוי כולו שפיר כתקנתא דרבנן וכ"ת מפני שאמר בפני נחתם ומחזי דאחר חתמו ולא הוא מאי איכפת לן בהא סוף סוף קושטא הוא שנחתם בפניו וכן מעשים בכל יום במצרים שהסופר כותב גט ומוליכו לאשה ואומר בפני נכתב ובפנ"ח אף על פי שהוא בעצמו כתבו ה"נ אין לחוש אף על פי שהוא חתמו שיאמר בפני נחתם כו' והאריך בזה ומסיים וז"ל מכל הני לישני משמע שמפני דבורו שאומר אני הוא העד השני נפסל הגט לא מפני שהוא חתום על הגט הלכך יאמר השליח בפ"נ ובפני נחתם וכשר לכתחלה דכולו הוי כתקנתא דרבנן שפיר עכ"ל ע"ש.

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

כבר התבאר במסכת עירובין דף צג: שתל שגבוה³⁹ ה' טפחים ועשה על שפתו מחיצה ה' טפחים הרי זה על גביו רשות היחיד גמורה לכל דבר⁴⁰ שהרי יש כאן מחיצה י' טפחים היינו ה' טפחים מן גובה עצמו שאומרים בו גוד אסיק מחיצה למעלה וה' טפחים מן המחיצה שהמחיצה וגוד מצטרפין.

ואם הרחיק את המחיצה יותר מג' טפחים שפת התל, לדעת הגר"א מצטרף. ובדעת השו"ע יש להסתפק⁴¹, ולדעת החזו"א⁴² אם הרחיק ד' טפחים אינו מצטרף.

וכן הדין בחריץ שעמוק ה' טפחים, ועשה על שפת החריץ מחיצה גובה חמשה, מצטרפין להחשב מחיצה של עשרה טפחים.

וכן הדין לענין עירוב⁴³, לפיכך היה קרקעה של אחת מהחצרות גבוה מחבירו ה' טפחים ועשה עליו מחיצה ה' טפחים להשלימו לעשרה אין יכולים לערב יחד.

ואם היה הכותל גבוה לאחת מהחצרות י' טפחים ולשניה אינו גבוה עשרה, כגון שקרקעה של אחת מהן גבוה משל חבירתה, מי שאינה גבוה לו עשרה מותר להשתמש בו אף בכלים ששבתו בבית אם עירבה חצר זו לעצמה, והשני אסור להשתמש בו אף בכלים ששבתו בחצר, לפי שתשמיש כותל זה למי שגבוה לו עשרה הוא תשמיש בקושי נותנים אותו לזה שתשמישו בנחת, לפיכך נותנים כותל זה למי שאינו גבוה לו עשרה שישתמש בו אף בכלים ששבתו בבית, ומונעים אנו את מי שגבוה לו עשרה להשתמש בו אף בכלים ששבתו בחצר. כדי שלא יאסר על זה שאינו גבוה לו עשרה להשתמש בו בכלים ששבתו בבית, לפי שכותל זה אין דינו כגג אלא כחצר הואיל ואינו גבוה עשרה מקרקעית חצר של זה, וא"כ אם גם השני יהיה לו רשות להשתמש בו איזה תשמיש תהא רשות שניהם שולטת בכותל זה, ויהא אסור לזה להוציא כלים ששבתו בבית לחצר שניהם.

והוא שיהא הכותל רחב ד' אבל אם אינו רחב ד' מקום פטור הוא ומותר לשניהם להשתמש בו, אף מן הבתים (אפילו) [אם] ערבה כל חצר לעצמה אעפ"י שלא עירבו ביחד.

³⁹ שו"ע ונו"כ או"ח שסב ב

⁴⁰ גם לענין הפסק שני חצירות כמבואר שם שע"ב סעיף ו. מ"ב שם טו

⁴¹ ביאור הלכה שם ד"ה שעשה

⁴² שו"ע הלכות שם ד

⁴³ שו"ע ונו"כ שם שעב ו

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

יש להסתפק אם התל מתלקט ה' טפחים מתוך שני אמות מצטרף להמחיצה שלמעלה⁴⁴ או שנאמר שכל שאין בגובהו עשרה טפחים עדיין נחא תשמישתיה קצת להילוך ואינו יכול להצטרף להמחיצה.

עוד יש להסתפק אם התל היה פחות מג' טפחים והמחיצה מעט יותר משבעה טפחים וביחד עשרה טפחים, אם נעשה עי"ז רה"י, שאולי כיון שפחות מג' טפחים בטל לגבי ר"ה, נמצא שעשה מחיצה פחות מעשרה על גבי רשות הרבים.

י. מרביעית נוטלין לידים לאחד ואפי' לשנים

כבר התבאר במסכת נזיר דף לח. ששיעור⁴⁵ המים שנוטלין מהם לידים הוא לא פחות מרביעית הלוג⁴⁶. ושופכה בשני פעמים על ידיו, שבפעם ראשון מטהר הידים, ובשניה מטהר המים שעליהם⁴⁷. ואפילו אינו רוצה ליטול רק יד אחת, כגון דהיה ידו אחת טהורה מכבר, ג"כ אין לפחות משיעור רביעית⁴⁸.

אם שפך הרביעית כולה בב"א על שתי ידי⁴⁹ ג"כ נטהרו ידיו אף שלא שפך אלא פעם אחת וכל זה במקום שאין מים מצוים, אבל במקום שמים מצוים טוב שיטול בשפע.

ולא הצריכו אלא שיחא רביעית בכלי שנוטל ממנו, אבל א"צ לשפוך כל הרביעית על ידיו אלא אם כן רוצה לטהרן בשטיפה אחת, אבל אם רוצה לשפוך עליהם מים ראשונים ושניים א"צ אלא כדי שיספקו בכל פעם למשוה בכל הפרק הצריך נטילת ידים⁵⁰.

⁴⁴ שהרי במחיצה ללא הצטרפות אמרינן שעשרה טפחים מתוך ד"א נחשב מחיצה וא"כ הכא בחציו ייצטרף למה שעליו או תחתיו. בה"ל שם ד"ה תל

⁴⁵ שו"ע ונו"ב או"ח קס יג

⁴⁶ והוא שיעור טהרה מן התורה לטבילת כלים. שו"ע הרב שם יז

⁴⁷ מ"ב שם סז

⁴⁸ ונראה משום שבכלי צריך רביעית לעולם דבפחות אין שיעור טהרה אבל על יד אחת אין צריך לשפוך אותה כולה. מ"ב שם סז

⁴⁹ כגון על ידי אחר ששפך עליהן.

⁵⁰ שאם הכלי מחזיק רביעית ויש בו רביעית מים, שוב אין חייב מדינא לערות כל המים על ידיו, אלא כל שנתכסו ידיו במים מועיל אפילו בפחות מרביעית, אם כי לכתחילה יש לנהוג לערות על כל יד רביעית בשפיכה אחת, ואף ב' פעמים על כל יד

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

ומים הנשארים בכלי שנטל ממנו יכול ליטול מהם איש אחר אם מספיקים לו, אף על פי שאין בהם רביעית הואיל והם באים משיורי טהרה שהיה בהם רביעית כשנטל הראשון.

והוא שבאים שניהם ליטול ידיהם כאחד, אף על פי שנוטלין זה אחר זה מועיל שיורי טהרה של ראשון לטהר יד השני בפחות מרביעית. ודוקא כשיגיעו המים על ידיו סביב כל שיעור הנטילה שבידיו⁵¹. לפיכך צריך הראשון לשפוך על ידיו שתי פעמים, ולצמצם בנטילתו כדי שישאר גם לשני שיעור כדי שיוכל ליטול את ידיו⁵².

ויש אומרים שאין שיורי טהרה של הראשון מועילין בנוטלין זה אחר זה, אלא אם כן המים יורדים בקלוח אחד מן הראשון לשני, ושופך כל הרביעית בבת אחת על ידי הראשון, כגון שפשט הראשון ידיו ליטול ואחר יוצק על ידיו כל הרביעית⁵³, ואחר כך פשט השני ידיו למטה מידי הראשון וקילוח יורד על ידיו של ראשון ומהן לידיו של שני ידי שתייהן טהורות, אף על פי שנפחת שיעור הרביעית בכלי כשמגיעים המים לידיו של שני טהורות מפני שהם באים משיורי טהרה⁵⁴.

והוא שפשט השני ידיו סמוך לידי הראשון שאז הן נחשבות כיד אחת אבל אם היו מרוחקות מידי הראשון לא עלתה לו נטילה לפי שהוא נוטל במי רחיצת חבירו⁵⁵.

ואפי' ידיהן סמוכות לא התירו אלא כשנתכוונו מתחלה⁵⁶ ליטול כאחת ע"י קילוח היורד מראשון לשני, שאז חשובות ידיהן כיד אחת בנטילה זו, אף על פי שלא פשט השני ידיו עד אחר שהתחיל כבר הראשון ליטול ידיו, אבל אם מתחלה נתכוין הראשון ליטול לעצמו ואחר כך כשהתחיל כבר ליטול פשט השני ידיו למטה ממנו אינן חשובות כיד אחת⁵⁷.

ולפיכך אם אין היוצק על ידיהם שופך רביעית בבת אחת, נטמאו ידי השני ממים הטמאים שיורדים מידי הראשון וצריך לנגבן ולחזור וליטול, ואף אם שופך רביעית בבת אחת צריך לחזור וליטול אלא שא"צ לנגבן תחלה.

וכן אם יניח השני ידיו תחת ידי הראשון בסמוך להם באופן שיהיה נגיעה קלה⁵⁸ בין ידיו לידי הראשון, ויצוק הראשון מים על ידיו שני שפיכות על כל יד, והמים מקלחין ויורדין גם לידי השני שתחת ידיו, עלה נטילה לשני אף אם כשהגיעו המים לידיו כבר

⁵¹ מ"ב שם סט

⁵² מ"ב שם עד

⁵³ מ"ב שם עד

⁵⁴ שעי"ז חשבין כאלו נטל גם השני מרביעית שלמה ומפני שבאים המים משיורי טהרה הקילו זה לחשוב כנוטל מרביעית ע"י חיבור הניצוק. מ"ב שם עא

⁵⁵ שהם פסולים אפילו הם מי רביעית משום שנעשה בהם מלאכה

⁵⁶ וזה גם לדעה ראשונה כשבאו ליטול בבת אחת אלא דהשני המתין עד שיטול הראשון אבל כשבא השני אחר זמן לא מהני לפחות משיעור רביעית ע"ז. מ"ב עג שם.

⁵⁷ מ"ב שם סח

⁵⁸ כ"מ מהחזו"א סי' כ"ד סק"ל

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

לא היה בהם רביעית, ובלבד שיגיעו המים לכל שטח ידו ולכל הפחות עד סוף קשרי אצבעותיו.

והעיקר כסברא האחרונה, ומכל מקום בשעת הדחק יש לסמוך על סברא הראשונה להקל בדברי סופרים⁵⁹.

אבל יותר משנים אינן יכולים ליטול מרביעית, ואפילו מרביעית ומחצה עד שיהיה חצי לוג⁶⁰.

ומחצי לוג יכולים ליטול אפי' ד' על דרך שנתבאר ולא ה' שמא יצמצמו המים ומלוג יכולים ליטול כמה בני אדם כל זמן שמספיקין המים לשפוך כל אחד ואחד על ידיו, ב' פעמים כמו.

והוא הדין שיכולים ד' וה' להניח ידיהם זה בצד זה או זה על גבי זה וליטול כאחד, שכולן חשובות כיד אחת ואין מטמאות זו את זו, ובלבד שירפו ידיהם בענין שיגיעו המים לכל יד ויד בלי שום חציצת יד אחרת.

יא. הנוטל ידו אחת בנטילה ואחת בשטיפה ידיו טהורות

ידו אחת⁶¹ בנטילה מכלי כדין, וידו אחת בטבילה בנהר או במקוה, ידיו טהורות, ולכו"ע מברך בזה על נטילת ידים⁶².

יב. ידים אין טהורות לחצאין ... דאינא משקה טופח

כשם שהטבילה⁶³ במקוה מן התורה אינה מטהרת לחצאין, שאם טבל חצי גופו ואחר כך חצי גופו השני לא עלתה לו טבילה, כן הנטילה אינו מטהרת לחצאין, שאם נטל מקצת ידו, שלא הגיעו המים עד הפרק שהוא שיעור הנטיילה⁶⁴, ובא להשלים הנשאר מידו, וחזר ונטל ידו השנייה לא עלתה לו

⁵⁹ מ"ב שם עד

⁶⁰ שאף שלא הקפידו חכמים על שיעור המים שיגיעו לידיהם רק שיהיה רביעית בכלי, מכל מקום חשו חכמים אם יטלו רבים ממים מועטים שמא לא ידקדקו יפה ליטול כל הפרק, שכל אחד יצמצם המים כדי שישאר לחבירו אך אם היה רביעית ומחצה ונטל הראשון חצי רביעית ונשאר בכלי רביעית יכולים שנים ליטול מרביעית זו על דרך שנתבאר כמו אלו היתה רביעית לבדה מתחילה בכלי. מ"ב עו שם

⁶¹ שו"ע ונו"כ שם קנ"ט יח

⁶² ואפילו לדעת הרמ"א שם סעי' כ דהמטביל ידיו מברך על טבילת ידים. מ"ב צג

⁶³ שו"ע ונו"כ שם קס"ג

⁶⁴ מ"ב שם כה

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

הנמילה וידו טמאה כמו שהיתה⁶⁵. אבל אם בהוספה הטיל מים על כל היד מועיל⁶⁶.

ודווקא שנגב חצי היד שנמל ואחר כך נמל החצי האחר, אבל אם יש עדיין במקצת היד שנמל מים טופח על מנת להטפח כלומר שנשאר עליה מים כ"כ שהנוגע בה ירטב ידו עד שיוכל להטפח למקום אחר⁶⁷, ומוסיף עליהם מים על חצי הנשאר הרי זו מתחברת והרי זה כאילו נמילה אחת היא ולא הוי נמילה לחצאין וטהורה.

יש מאחרונים⁶⁸ שכתבו דווקא בדיעבד אין צריך לחזור וליטול אבל לכתחלה צריך ליטול בבת אחת כל היד, ולא דוקא בשפיכה אחת אלא אפילו בשתי שפיכות, כל שלא שהה בינתיים כלל כשפיכה אחת דמי.

כשהמים⁶⁹ נשפכים על ידו ללא הפסק אף על פי שאין מגיעים בשפיכה אחת לכל שטח אצבעותיו וכף ידו לית לן בה, כיון שאין פוסק מלזוב מקרי שפיכה אחת, והמחמיר בזה הוא מן המתמידים.

ולכן אין איסור⁷⁰ ליטול הידים מכלי שפיו צר, כגון בקבוק שתיה אך טוב שיקפיד לערות תחילה על כל שטח האצבעות ואח"כ על שאר כף היד עד הזרוע⁷¹.

במה דברים אמורים במים ראשונים הבאים לטהר את היד, אבל בשניים הבאים לטהר את המים הראשונים שעל היד נוטל מקצת וחוזר ונוטל מקצתה, ולית לן בה שבכל מקום שיגיעו המים השניים הם מטהרין חלקי המים הראשונים שתחתיהם, ומה לי בפעם אחת מה לי בשני פעמים או יותר.

⁶⁵ וצריך ליטול מחדש על כל היד כדין נמילה שישפוך רביעית על כל יד או שישפוך מים ראשונים ושניים, וכנ"ל, ואין צריך לנגב מתחלה. מ"ב שם כז שער הציון שם ס"ק כג

⁶⁶ אף דברא"ש ור"ש מספקא להו בזה דאפשר דצריך לנגב מתחלה, כיון דלהרמב"ם פשיטא לה פסק המחבר לקולא דלא צריך לנגב מתחלה, כן משמע בבית יוסף וכן כתב במאמר מרדכי. מ"ב שם כז שער הציון ס"ק כב

⁶⁷ מ"ב שם כט

⁶⁸ מובא במ"ב שם ל

⁶⁹ ט"ז שם ה אולם עיין מג"א סק"ה דמחמיר לכתחילה בכלי שפיו צר אף על פי שלא נפסק הקילוח, ואף על פי שהא"ר דחה דבריו, וכמ"ש בשעה"צ סקב"ז, וכן בחת"ס על גליון השו"ע הסביר דברי המג"א דכוונתו להחמיר רק כשנפסק הקילוח, וכן בערוה"ש סעי' ט"ז כתב שאין בזה (כשלא נפסק הקילוח) שום צד להחמיר, מ"מ מצינו בדעת תורה סי' קנ"ט סעי' מ' שחשש לפשמות דברי המג"א וכותב שאין להתיר ליטול מכלי שפיו צר, וכן בשלחן הטחור סעי' ב' מחמיר בזה.

⁷⁰ שערים המצוינים בהלכה סי' מ

⁷¹ עיין אשל אברהם בוטשאטש מהדו"ת סי' זה